

Een Trojaan als stamvader van de Romeinen.

De argeloze lezer zal misschien niet raar staan te kijken dat volgens de Romeinen de stamvader van het latere Rome uit Troje komt. Waarom zou dat niet kunnen? Toch, als je daarover nadenkt, zou dat wel een toevalligheid zijn. Die hele stad is volgens de overleveringen rond 1200 voor Chr. met de grond gelijk gemaakt, de vrouwen en kinderen zijn tot slaaf gemaakt, de mannen gedood. Slechts een handjevol zou ontkomen zijn –dat is natuurlijk niet raar- en dit kleine groepje zou over zee gewalkt hebben, via Carthago in Italië zijn gekomen onder leiding van Aeneas en juist deze zou door het lot zijn voorbeschikt stamvader te worden van het latere Rome, het hoofd van de wereld. Vooral vreemd is het feit dat men dat bijna 1000 jaar later nog zou weten. Dat zou dan gebeurd kunnen zijn door mondelinge vertellingen (orale traditie), want de Romeinen hebben laat, veel later dan de Grieken, het alfabet gekregen.

Hoe zijn de Romeinen aan dit verhaal gekomen? Hebben ze het zelf verzonnen? Nee. Al vanaf de 5^e eeuw v.Chr. verschijnt Aeneas in de Griekse literatuur als stichter van Rome. Zo vertelt Hellanikos van Mytilene (490-405 v. Chr.), dat Aeneas met Odysseus door Latium, de streek waar Rome ligt, zou zijn getrokken. Alleen al de mogelijkheid dat Aeneas met zijn grootste vijand Odysseus op reis zou zijn geweest, iets waarover de oudste en grootste bron Homeros in zijn heldendichten (epen) de Ilias en de Odyssee niet van vertelt, is onwaarschijnlijk. Archeologische vondsten wijzen erop dat de figuur Aeneas rond 500 v.Chr. via de Etrusken, het volk dat ten noorden van Rome woonde, terecht is gekomen bij de Romeinen. Die Etrusken hadden weer hechte contacten met de Grieken. De Romeinen hebben de figuur Aeneas en het verhaal dat hij de stamvader van Rome zou zijn maar al te graag aanvaard.

Aemulatio

De Romeinen worden gedreven door **aemulatio**: concurrentie. Zij willen niet alleen met iedereen wedijveren, maar ook iedereen overtreffen. Daarbij zijn zij er ook van overtuigd op de wereld te zijn met een speciale missie van de goden: de wereld leiden en de wereld **pax**, vrede, brengen.

Aeneas bood hun ongekende mogelijkheden. Hij wordt al door Homeros als grote held naast Hektor genoemd en in de homerische hymne van Afrodite wordt zijn goddelijke afstamming bezongen: hij is de zoon van Afrodite en de Trojaanse prins Anchises.

Hom. II.2.819-821:

*De Trojanen werden geleid door de voortreffelijke zoon van Anchises
Aeneias, die de stralende Afrodite onder Anchises heeft gebaard,
terwijl zij in de bergkloven van de Ida als godin met een sterveling geslapen had*

Hom. hymn. V.191

*Tot Anchises sprak daarna ten antwoord Zeus' dochter Afrodite:
Anchises, jij roemrijkste van sterfelijke mensen,
wees gerust, wees niet al te bang in je hart,
want jij hebt geen reden bang te zijn iets slechts van mijn kant te lijden,
195 ook niet van andere gelukzaligen, aangezien jij werkelijk geliefd bent aan de goden.
Jij zal een dierbare zoon hebben, die onder de Trojanen zal heersen
en aan zijn kinderen zijn onafgebroken kinderen.*

Hij is dus een **heroos**, een halfgod en hij heeft de Grieken overleefd. Als hij stamvader van de Romeinen is geweest, dan zouden de Romeinen een goddelijke afstamming hebben en zou zijn nageslacht later vanaf 200 voor Chr. zijn gram³ gehaald hebben. Immers de Romeinen hebben uiteindelijk de Griekse wereld ingelijfd. Die **aemulatio** zit de Romeinen zo zeer in het bloed, dat de grote redenaar Cicero erkent dat de Grieken natuurlijk wel op veel gebieden goed zijn, maar dat de Romeinen alles beter kunnen.

Aemulatio in de literatuur.

Deze aemulatio komt nog het meest naar voren op literair gebied. De Romeinse dichter Vergilius, de hofdichter van Augustus, is de strijd met Homerus

---

³ genoegdoening

aangegegaan. Deze had twee epen (heldendichten) geschreven: de Ilias (de strijd om Troje, 24 boekrollen) en de Odyssee (de zwerftochten van Odysseus over zee naar huis, 24 boekrollen). Vergilius schreef de Aeneïas. Dit werk bestaat uit 12 boekrollen, waarvan de eerste 6 de zwerftochten van Aeneas beschrijven over zee naar zijn bestemming en waarvan de laatste 6 Aeneas' strijd in Italië weergeven.

Een van de punten waarmee die Vergilius wedijvert met zijn grote voorganger, is het verblijf van Odysseus op diens terugtocht bij de godin Circe. In de Aeneïas komt Aeneas bij koningin Dido in Carthago op de kust van Africa. Ook hij gaat een amoureuze verhouding aan (natuurlijk met Dido) en gaat uiteindelijk na een waarschuwing van de goden verder met zijn tocht. Dit bezoek van Aeneas echter aan Dido lijkt door de Romeinen zelf verzonnen en gezien de afloop past het goed binnen het verdere verloop van de Romeinse geschiedenis: de Romeinen voerden in de 3^e eeuw voor Chr. grote oorlogen met de Carthagers, o.a. met Hannibal. Historisch chronologisch is het bezoek van Aeneas aan Dido echter niet mogelijk, omdat Carthago pas rond 800 v. Chr. gesticht is en Aeneas 400 jaar eerder geleefd heeft.

Opdracht 5

Beantwoord de volgende vragen bij bovenstaande teksten.

1. Geef minimaal 3 factoren waardoor het heel toevallig is dat Aeneas stamvader van de Romeinen is.
2. Wat zorgt ervoor dat het hele stichtingsverhaal, zoals de Romeinen het vertellen, toch niet echt geloofd kan worden?
3. Wat is de bron van het verhaal dat Aeneas stamvader van de Romeinen is?
4. Hoe is uiteindelijk Aeneas' verhaal bij de Romeinen terecht gekomen?
5. Wat is 'aemulatio' precies?
6. Welke goddelijke missie hadden de Romeinen in hun eigen ogen?
7. Wat maakt Aeneas geschikt voor de aemulatio van de Romeinen in relatie met de Grieken? Geef drie aspecten.
8. Hoe zijn de Romeinen op de gedachte gekomen dat ze een goddelijke afstamming hadden?
9. Laat zien hoe Vergilius in de Aeneis de concurrentie met Homerus aangaat. Ga daarbij in op inhoud en structuur van de heldendichten van Homeros en het epos van Vergilius.